

A szellemi szabad foglalkozások megadóztatása.

I. Általános forgalmi adó.

Az Országos Ügyvéd Szövetség balatonfüredi vándorgyűlése külön bizottságban tárgyalta az ügyvédi közterhek kérdését. E bizottságban részt vett az Országos Ügyvéd Szövetség csaknem valamennyi osztályának kiküldötte, — közöttük a magyar adójogi irodalom számos művelője, — és e bizottság, a kérdés alapos letárgyalása után, azt a javaslatot terjesztette a vándorgyűlés plénuma elé, hogy szükségesnek tartja a *szellemi szabad foglalkozásokból* eredő bevételek általános forgalmi adókötelezettségének *sürgős megszüntetését*.

A vándorgyűlés plénuma ezt a határozati javaslatot, indokolásával együtt, változatlanul elfogadta.

Ez a határozat élénk dokumentuma annak, hogy a magyar ügyvédség ezuttal is hű maradt hagyományaihoz és a letárgyalt kérdést nem a szűk és egyoldalú *osztályérdek* szempontjából vizsgálta, hanem magasabb objektív szempontból bírálta meg a forgalmi adó általános *gazdasági hatásait*. Ezen objektív bírálat eredményeként állapította meg, hogy az általános forgalmi adó *valamennyi szellemi szabad foglalkozásra egyformán igazságtalan és immár elviselhetetlen teherként nehezedik*. Annak elförlését éppen ezért nem csupán a saját, hanem a hasonló mostoha gazdasági viszonyok között vergődő valamennyi szellemi szabadfoglalkozás részére indokoltnak tartja.

A probléma fontossága megérdemli, hogy a pénzügyi tudomány szempontjából megvizsgáljuk ezt a kérdést.

A forgalmi adó már nagyon régi keletű adónem és amint *Grabower* kutatásai igazolják (*Geschichte der Umsatzsteuer und ihre gegenwärtige Gestaltung im Inland und Ausland*. 1925.) az ókortól kezdve, — (lásd: a görög *ἐπίνοιον*, — a római centesima rerum venalium, — a bizánci siliquaticum) az egész középkoron át uralkodott a különböző adórendszerekben és pedig nem csupán Spanyolországban (alcabala), hanem a német, francia és olasz városokban is.

Az egyenes adók, nevezetesen a hozadéki adók kiépítése hosszabb időre háttérbe szorította ezt az adónemet, de már a XIX. században újból feléle Bréma városában és az Amerikai Egyesült Államokban. Sőt tudományos védelmezője is akad ennek az adónemnek *Graf Julius von Soden* személyében (*Die Nationalökonomie*, V. köt. 1881.), aki a fogyasztás általános megadóztatását, — egy általa kidolgozott *termelési adó* keretében, — jobbnak és igazságosabbnak tartja, mint a jövedelemadót. Ez a bizarr elmélet (*Umpfenbach: Lehrbuch der Finanzwissenschaft*. 1887.) soha sem vált valóra, de az államok pénzügyi szüksége újból feltámasztotta ezt a valamikor uralkodó adónemet, annak dacára, hogy a tudomány kimutatta az általános fogyasztási adók káros gazdasági hatásait.

Szándékosan irtam általános *fogyasztási* adót, mert az általános forgalmi adó a nemzetgazdasági szemlélet számára, lényegében *fogyasztási adó*, amely a vonatkozó törvények intenciója szerint is arra van hivatva, hogy az adó fizetője által át-

hárítassék a fogyasztóra. A pénzügyi tudomány mai állása szerint kétségtelen, hogy nemzetgazdasági szempontból csak a vágyon, a hozadék, vagy jövedelem és a fogyasztás olyan gazdasági jelenségek, amelyek adó tárgyát képezhetik. Az a megkülönböztetés, amely a forgalmi adókat külön kategóriába sorozza, teljesen idegen ettől a gazdasági szemlélettől, mert a beosztás alapját egy logikailag más természetű körülmény, — az adóztatási technika képezi.

E csoportosítás rendszertani szempontból talán bir bizonyos előnnyel, azonban a gazdasági szemlélet számára teljesen értéktelen. Az általános forgalmi adót a modern pénzügyi tudomány is a fogyasztási adók kategóriájába sorozza.

A forgalmi adó mindenkor meg is őrizte ezt a fogyasztási adó jellegét és az *áru-forgalomhoz* kapcsolódott, amely momentum technikai szempontból a legalkalmasabbnak bizonyult a jogilag nehezen meghatározható *fogyasztás* megadóztatására. A szellemi szabad foglalkozásoknak forgalmi adóval való megterhelése pedig a lagujabb kor vívmánya.

Ez a korszakalkotó idea Németországban merült fel 1919. évben, amikor a *Waarenumsatzsteuer* törvényt reformálták. Innen került a többi adórendszerekbe.

A szellemi szabad foglalkozásokból eredő nyers bevétel ilyen megadóztatása azonban már kezdetben teljesen célját tévesztette. A csakhamar bekövetkezett katasztrofális pénzromlás ugyanis elsősorban a szellemi szabadfoglalkozások munkadíjait sarcolta meg és így ez az adó különösen súlyos teherként nehezedett a szellemi munkából eredő jövedelemre. Mert míg egyrészt a szellemi szabad foglalkozások egyáltalán nem tudták megvédeni munkadíjaikat a pénzromlásból eredő károsodás ellen, amely a megszolgált munkadíjak belső értékét napról-napra sorvasztotta, addig másrészt a súlyos adóterhek pozitíve is csökkentették a megélhetéshez szükséges bevételeket.

A forgalmi adó igazságtalansága már igen korán kiütközött, mert a szellemi szabad foglalkozások ezt az adót egyáltalán nem tudták *áthárítani*. Amíg tehát a forgalmi adó egyéb foglalkozási ágakban az áthárítás folytán megmaradt valóságos természete szerint *fogyasztási* adónak, addig a szellemi szabad foglalkozásoknál a forgalmi adóteher megmaradt azon, aki azt befizette és így a valóságban egy durva és súlyos kereseti adó lett belőle, amely nem számol sem a tiszta keresettel, sem a személyes teherviselő képességgel.

Ez a súlyos adóteher nem csekély mértékben járult ahhoz, hogy a szellemi szabadfoglalkozások gazdasági helyzete ma a legszörnyűbb pusztulás képét mutatja és immár a kormánynak is gondot okoz, hogy a nemzetnek ezt az értékes rétegét a végpusztulástól megmentse és olyan életfeltételeket biztosítson számára, amely tanultságához és a nemzeti kultúra szempontjából való jelentőségéhez képest jogosan megilleti.

A forgalmi adónak ez a gazdasági hatása nem ismeretlen a tudomány előtt és a kérdés egyik legalaposabb ismerője: *dr. Joh. Popitz* igen találóan állapítja meg a *Handbuch der Finanzwissenschaft* II. kötetében (*Allgemeine Verbrauchsteuer* cím alatt) a következőket:

„Da aber der wirtschaftliche Steuergegenstand nicht auch der rechtlich-technische sein kann, so besteht die Möglichkeit, dass die Steuer den *Verbrauch nicht erreicht*. Dem zur Zahlung der Steuer Verpflichteten kann die Einkalkulierung in den Preis *misslingen*, so dass die Steuer als Ausgabe erscheint, der eine entsprechende Einnahme als Teil seines Kaufpreises *nicht gegenübersteht*; dann mindert die Steuer den Gewinn, oder vergrößert sogar, — wenn ein Gewinn überhaupt nicht bleibt, — den Verlust. Die Steuer *wirkt* dann wie eine *rohe Realsteuer*, die den Gewerbetreibenden, den Landwirt oder auch den Angehörigen eines selbständigen *freien Berufes* trifft, der die Steuer zu zahlen hat.“ (J. m. 190. old.)

Ez a helyzet a szellemi szabadfoglalkozásoknál igen hamar beállott, és amilyen mértékben römlottak a *kereseti viszonyok*, éppen olyan mértékben növekedett az át nem hárítható forgalmi adó káros gazdasági hatása úgy, hogy ma már a szellemi szabadfoglalkozások egzisztenciáját veszélyezteti.

A forgalmi adónak erről a hatásáról mondja a fent idézett szerző:

„Diese mannigfachen Möglichkeiten der Unterbrechung oder Hemmung der vom Gesetz an sich gewollten Überwälzung bilden die *wirtschaftlich bedenklichste* Seite der allgemeinen Verbrauchsteuer. Denn die *beabsichtigte Wirkung wird in ihr Gegenteil verkehrt*, die Steuer wird von einer Verbrauchsteuer zu einer *direkten* Steuer. Das in einem Steuersystem vorhandene und überlegte Nebeneinander von direkter und indirekter Belastung wird gestört. Diese Umwandlung erfolgt, was das *Übel vermehrt*, ungerregelt, oft plötzlich . . . Ein Mittel, die Umwandlung zu verhindern, gibt es nicht.“ (L. u. ott.)

Nálunk az általános forgalmi adó már kezdetől fogva a szellemi szabad foglalkozásokból eredő jövedelemre nehezedő egyenes adóként érvényesül és a többi egyenesadó járulékaként veszedelmesen sorvasztja a szellemi szabad foglalkozások amugy is sovány jövedelmét.

Ezt a bajt nem is lehet más módon megszüntetni és a fogyasztási adónak szánt adónak egyenes adóvá való átalakulását nem lehet más módon megakadályozni (Ein Mittel, die Umwandlung zu verhindern, gibt es nicht.), mint, amit az Ügyvéd Szövetség balatonfüredi vándorgyűlése megjelölt: el kell törölni a szellemi szabadfoglalkozások forgalmi adóját!

Ez nem valami különleges előny, vagy kivételes bánásmód, hanem a kórt okozó betegségnek a tudomány által megállapított egyedüli orvossága!

E kívánság teljesítése nem bontja meg az adórendszer teljességét és egységét, hanem eltávolítja a rendszerből azt a gyakorlatban be nem vált technikai intézkedést, amely az egyenes és közvetett adókkal való arányos és igazságos megterhelésnek megkívántató egyensúlyát megzavarja.

E kívánság nem az adó alól való menekülés érzésében birja alapját, hanem az egyenlő teherviselés megvalósítását célozza, amikor a legkevésbé teherbíró jövedelmet meg akar szabadítani olyan adóteherrel, amely egyéb foglalkozások jöve-

delmét, — a gyakorlatban megvalósítható áthárítás folytán, — nem terheli.

Egy végső segélykiáltás az a határozat, amelynek teljesítése a kormány által tervbe vett középosztály politikának első termékeny és áldásos intézkedése lehetne!

Dr. Szekerke Lajos.

A jelzálogadóslevélről.*

Irta : Dr. Glücksthal Andor.

A jelzálogadóslevél intézményének strukturáját, illetve ezen struktúra alapvetéseit illetően három kardinális észrevételünk van. Az első az adóslevél tervezett személyi garanciáinak törlésére, a második a tárgyi garanciák sorának kiterjesztésére, a harmadik pedig a javasolt fakultatív rendszernek átférfálására vonatkozik.

1. *A személyi kellékek kritikája.* Az adóslevél intézményi alapvetéseinek ismertetése során már szólottunk arról, hogy a törvénytervezet az adóslevél kibocsátására vonatkozó kérelmezési jogot a hitelezőknek egy szűk körére szorítja. A törvénytervezet alkotóit e megszorító rendelkezés előírásánál, vagyis a személyi előfeltételek statuálásánál kétirányú meggondolás vezethette.

Az egyik meggondolás az adóslevél kibocsátásának ellenőrzésére vonatkozhatott. A kibocsátás tekintetében statuált garanciális rendelkezések ugyanis kétségtelenül lendítőkerekei, az adóslevél iránti bizalom keletkeztetésének és fejlesztésének.

El kell ismernünk, hogy a személyi kellékeknek előírásai, vagyis az adóslevélkibocsátás kérelmezésére jogosult hitelezők körének megszorítása bizonyos mértékig könnyíti a kibocsátásnak ellenőrzését és formális védelmet ad esetleges visszaélésekkel, vagy tulkapásokkal szemben. Mégis meg kell állapítanunk, hogy a tervezeti szabályozás az említett meggondolás vonatkozásában felesleges és nem célhoz mért. Az adóslevél kibocsátását ugyanis a törvénytervezet rendelkezései értelmében a telekkönyvi hatóság látja el. A telekkönyvi hatóságnak tehát feladata és joga a kibocsátás körülményeit vizsgálat és ellenőrzés tárgyává tenni. Azt gondoljuk, hogy a telekkönyvi hatóságoknak évtizedek óta bevált működése elég garancia arra, hogy az adóslevelek kibocsátása körül sem fognak visszaélések, sőt helytelenségek sem előfordulni. Ha pedig még tovább megyünk és a telekkönyvi hatóságok tulterheltségének figyelembevételével az adóslevelek kibocsátását a közjegyzőkre és ügyvédekre bizzuk, a telekkönyvi hatóság kizárólagos verifikálási jogának fenntartásával, akkor a kibocsátást körülbástyázó garanciális védvonal még jobban megerősödik és mellőzhetővé tesz minden további ellenőrzési biztosítékot.

* Részlet szerzőnek a Polgári Jog Könyvtárában e címen megjelent füzetéből.